तारिणी प्रसाद कोइरालाको ‘फालिएको सामान’उपन्यासमा मनोविश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र
सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
गोपालबहादुर बस्नेत
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौँ
२०७३

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षका वद्यार्थी गोपालबहादुर बस्नेतले दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशनमा“तारिणीप्रसाद कोइरालाको **फालिएको सामान** उपन्यासमा मनोविश्लेषण” नामक शीर्षकको शोधकार्य सम्पन्न गर्नुभएकोले मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

.

सह-प्रा.डा.दुर्गाबहादुर घर्ती
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर

मिति : ....

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानवीकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षका विद्यार्थी गोपालबहादुर बस्नेतले दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको “तारिणी प्रसाद कोइरालाको **फालिएको सामान** उपन्यासमा मनोविश्लेषण” नामक शीर्षकको शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम ....
(विभागीयप्रमुख)

सह-प्रा. डा. दुर्गाबहादुर घर्ती
(शोधनिर्देशक) ....

सह-प्रा. डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम ....
(बाह्य परीक्षक)

मिति : ....

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनको लागि तयार पारिएको हो । नेपाली साहित्य तथा राजनीति क्षेत्रका अविश्मरणीय व्यक्ति **तारिणी प्रसाद कोइरालाको 'फालिएको सामान' उपन्यासमा मनोविश्लेषण** नामक शीर्षकमा शोधपत्र तयार गर्न पाउँदा आफूलाई निकै भाग्यमानी महसुस गरेको छु । शोधपत्र तयार गर्न गहन विषय भएको हुनाले यसका लागि निकै मिहिनेत र लगनशीलताका साथै सल्लाह, सुझाव र सहयोगको आवश्यकता पर्दोरहेछ । त्यसैले यस शोधपत्र तयारीका क्रममा मलाई आफ्नो अमूल्य सुझाव, सहयोग, समय दिनुभएका सम्पूर्ण आदरणीय व्यक्तित्वहरू एवम् संघ संस्थाप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु ।

सर्वप्रथम आफ्नो कार्य व्यस्तताका बिचपनि अमूल्य सुझाव र कुशल मार्ग निर्देशन गरी यस शोधकार्यलाई पूर्णता दिन सहयोग गर्नुहुने आदरणीय शोध निर्देशक गुरु सह-प्रा.डा. दुर्गाबहादुर घर्तीज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यसैगरी मैले उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने समयदेखि नै मलाई नजिकबाट नियालिरहनु भएका नेपाली साहित्य तथा राजनीति क्षेत्रका योद्धा तारिणी प्रसाद कोइरालाका सुपुत्र तथा रोशा तारिणी स्मृतिकोषका अध्यक्ष आदरणीय दाइ श्री ज्योतिप्रसाद कोइराला र उहाँको धर्मपत्नी श्री इन्दिरा बस्नेत (कोइराला) ज्यूहरूमा पनि हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु । त्यस्तै शोधकार्यका लागि अमूल्य सुझाव र सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरु डा. तुलसीप्रसाद भट्टराई प्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसैगरी यो शोधपत्र तयार पार्नका लागि आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने नेपाली केन्द्रीय विभाग तथा त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय पुस्तकालयका साथसाथै रोशा-तारिणी स्मृतिकोष, ओरिएन्टल पब्लिकेशन हाउसप्रति पनि कृतज्ञ छु । शोधपत्रलाई शुद्धताका साथ टंकन गरी सहयोग गरिदिने विश्वास पौडेल भाइप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । मेरो शैक्षिक अध्ययनलाई

यहाँसम्म पुऱ्याउन सदैवन्यानो माया र शुभ आर्शिवादका साथ सहयोग गर्नुहुने मेरा जन्मदाता पूजनीय पिता नैन बहादुर बस्नेत तथा माता फूलमाया बस्नेतप्रति म सधै ऋणि रहने छु । त्यसैगरी जीवनका हरेक दुःखसुखमा साथ, सहयोग र हौसला प्रदान गर्दै अध्ययनका निम्ति सधैँ घच्घच्याइ रहने मेरी जीवनसङ्गिनी निर्मला पाण्डे (बस्नेत) प्रति पनि हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अन्तमा 'तारिणी प्रसाद कोइरालाको **फालिएको सामान** उपन्यासमा मनोविश्लेषण' नामक शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र औपचारिक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग, शोधमूल्याङ्कन समीति समक्ष पेश गर्दछु ।

मिति : ....

....

गोपालबहादुर बस्नेत

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर ।

विषयसूची

क्र.सं. पृष्ठ

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय

१.१ विषयपरिचय १

१.२ समस्याकथन २

१.३ शोधपत्रको उद्देश्य ३

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा ३

१.५ अध्ययनको औचित्य ५

१.६ अध्ययनको सीमाङ्कन ५

१.७ शोध विधि र विश्लेषण ढाँचा ५

१.८ शोधपत्रको रूपरेखा ६

दोस्रो परिच्छेद

तारिणीप्रसादकोइरालाको साहित्यिकयात्रा

२.१ विषयप्रवेश ७

२.२ तारिणीप्रसादकोइरालाको सङ्क्षिप्त परिचय ७

२.३ साहित्यिक लेखनको प्रेरणा र प्रभाव १३

२.४ साहित्य लेखनको यात्रा १४

२.५ निष्कर्ष १७

तेस्रो परिच्छेद

फ्रायडीय मनोविश्लेषणका आधारमा‘फालिएको सामान’उपन्यासमाविश्लेषण

३.१ विषयप्रवेश १८

३.२. सिग्मन्ड फ्रायडका सिद्धान्त १८
३.२.१ मूलप्रवृत्तिको सिद्धान्त २०
३.२.२ मनको सिद्धान्त २२
३.२.३ मानसिकअर्न्तद्वन्द्वको सिद्धान्त २८
३.२.४ मनोरचनाको सिद्धान्त २९
३.३ 'फालिएको सामान'उपन्यासमाफ्रायडीय मनोविश्लेषणको प्रयोग ३२
३.३.१ मुलप्रवृत्तिको सिद्धान्तका आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ३२
३.३.२ मनको सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ३४
३.३.३ मानसिकअर्न्तद्वन्द्वको सिद्धान्तका आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ३९
३.३.४ मनोरचना सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ४०
३.४ निष्कर्ष ४०

चौँथो परिच्छेद

एडलरको मनोविश्लेषणका आधारमा 'फालिएको सामान'उपन्यासमाविश्लेषण

४.१ विषयप्रवेश ४२
४.२ अलफ्रेड एडलरको सिद्धान्त ४२
४.२.१ हीनताग्रन्थि ४२
४.२.२ उच्चताप्राप्तिको प्रयास ४४
४.२.३ जीवनशैली ४५
४.२.४ क्षतिपूर्ति ४५
४.३ 'फालिएको सामान'उपन्यासमाएडलरको मनोविश्लेषणको प्रयोग ४६
४.३.१ हीनताग्रन्थिको सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ४६
४.३.२ उच्चताप्राप्तिको प्रयास सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ४६
४.३.३ जीवनशैली सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ४७
४.३.४ क्षतिपूर्ति सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण ५१
४.४ निष्कर्ष ५१

पाँचौं परिच्छेद

यङ्गको मनोविश्लेषणक ारमा ‘फालिएको सामान’उपन्यासमाविश्लेषण

५.१	विषयप्रवेश	५३
५.२	कार्ल गुस्ताम युङको सिद्धान्त	५३
५.२.१	अचेतन	५३
५.२.२	व्यक्तित्वकाप्रकार	५६
५.३	‘फालिएको सामान’उपन्यासमायुङ्गको मनोविश्लेषणको प्रयोग	५८
५.३.१	हीनताग्रन्थि सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण	५९
५.३.२	व्यक्तित्वको प्रकार सिद्धान्तको आधारमाउपन्यासको विश्लेषण	६२
५.४	निष्कर्ष	६३

छैटौं परिच्छेद

सारांशतथानिष्कर्ष

६.१	परिच्छेदगत सारांश र निष्कर्ष	६४
६.२	समग्र निष्कर्ष	६८
	सन्दर्भसामग्री सूची	६९
	परिशिष्ट खण्ड	